
LA CERIMÒNIA OLÍMPICA

Simbolismes per un projecte ideològic

Conrado Durantez, President Acadèmia Olímpica Espanyola, Membre del Comitè Olímpic Espanyol

Els ritus que acompanyen la celebració dels Jocs Olímpics testimonien la seva transcendència, més enllà d'unes simples competicions internacionals.

S'entén per cerimònia el conjunt d'actes reglamentats i solemnes que acompanyen les actuacions humanes de gran transcendència, o també tota acció o acte exterior prescrit per llei, estatut o costum per donar culte a les coses divines, o reverència i honor a les humanes.¹

El transcurs del temps que ha anat donant pas del món antic al nostre modern, ha anat operant també d'una forma restrictiva pel que pertoca a l'extensió i importància dels actes cerimoniosos. Temps enrere no es concebia un esdeveniment de mitjana importància sense que aquest fos acompanyat d'un formulisme prèviament establert i reglamentat per a l'actuació en particular, principalment quan l'acte en especial posseïa transcendència i rang de primer ordre.

Tanmateix, malgrat la influència mutiladora amb la qual la nostra cultura actual ha operat sobre formulismes pretèrits, avui dia subsisteixen diverses reminiscències d'altres temps dispersades en una sèrie d'actes de la vida quotidiana, als quals la cerimò-

nia contribueix a donar transcendència i categoria. Tals actes són, per exemple, el protocol de la cort, el protocol diplomàtic, la distribució per categories i seients, l'ordre als discursos, etc. Un altre tipus de cerimònia s'ha anat conservant com a símbol viu i tradicional en certs països; aquest és el cas de la cerimònia del te i l'art de col·locar les flors al Japó.

Dins el món esportiu, s'estableixen i es realitzen a cada moment diverses cerimònies amb motiu de l'obertura solemne de les competicions: la salutació dels esgrimidors, les formalitats del començament i del final del joc, les salutacions recíproques, les encaixades de mans, el canvi de banderins i emblemes, etc. La Japó, país en el qual la vida discorre entre cerimònies, les que fan referència als jocs i esports tenen una importància cabdal. En les seves lluites atlètiques tradicionals com el Kyudo (tir amb arc), el Judo, el Sumo (lluïta), el Kemdo (esgrima amb sabre), la cerimònia ve a constituir un acte de preparació, destinat a obtenir una bona disposició de l'espe-

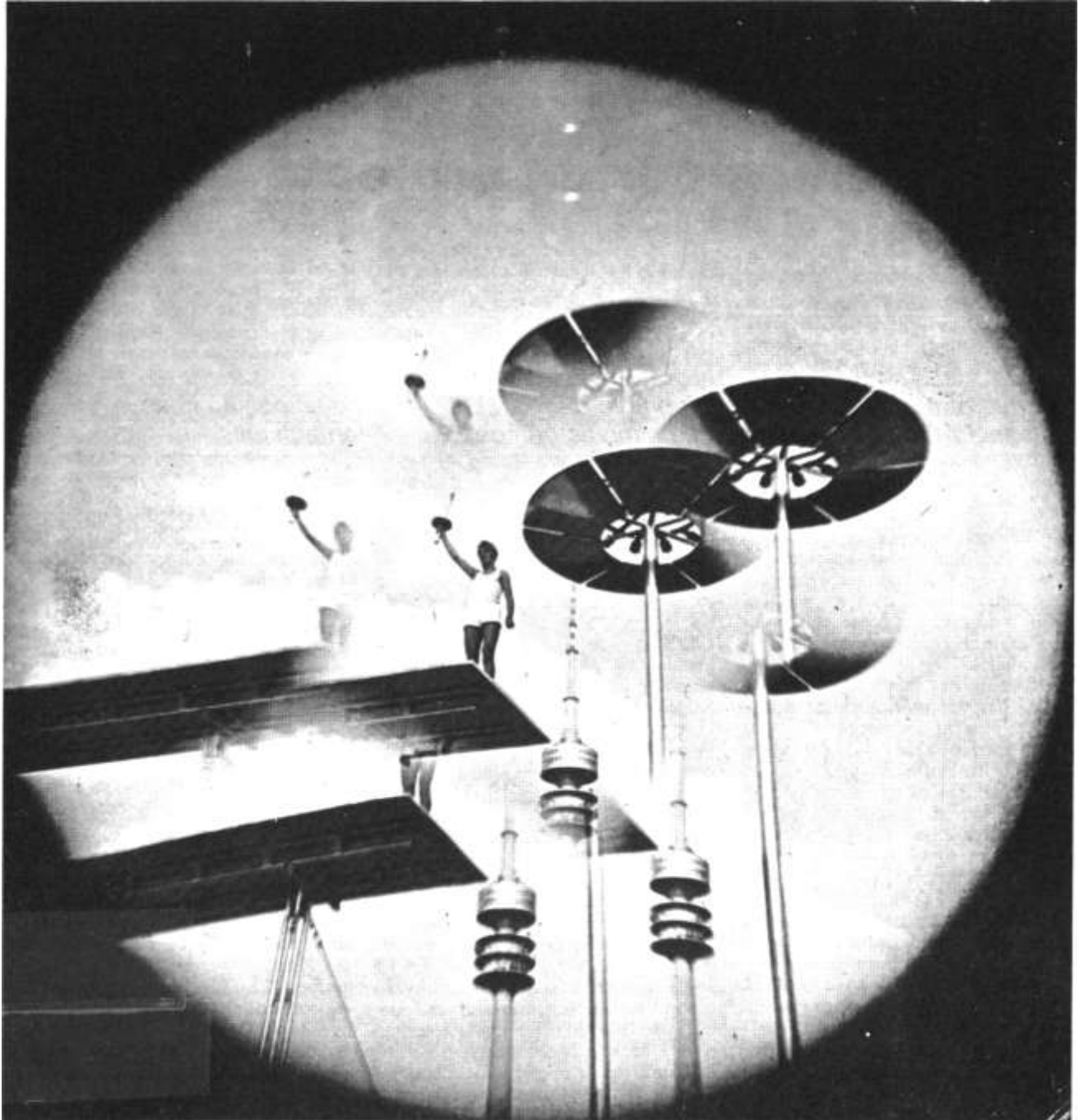
rit, una serenitat interior i una ajuda a l'abandonament d'un mateix polaritzat en una millor concentració de l'executant.²

El Jocs Olímpics en les seves dues versions, antiga i moderna, han estat sotmesos en les fases d'obertura, desenvolupament i clausura, a fórmules tradicionals cerimonioses de particular esplendor.

La idea de tot allò que és cerimonial està íntimament enllaçada amb la de ritus, i aquest, al seu torn, ve a constituir un "aparèixer" o expressar del què constitueix tot allò que és religiós.

Les cerimònies olímpiques dels primers Jocs tenien, per tant, un veritable caràcter ritual, car els concursos esportius que integraven les Olimpíades d'aleshores es celebraven en honor de Zeus, el venerat pare de déus i homes. Les funcions directores que acomplien els sacerdots en aquelles actuacions venien a confirmar i contrastar el sabor predominantment religiós en el qual es desenvolupaven els Jocs.

La Cursa del Foc Sagrat era la pràctica esportiva-litúrgica més antiga dels grecs, la torxa olímpica i els relleus que la transporten neix com la remembrança d'aquella pràctica.

***Els Jocs Olímpics són una festa d'esforços apassionants,
d'ambicions múltiples... Pierre de Coubertin
Els JJ00 han de desenvolupar la forma i la bellesa
tant com ultrapassar els cims de la capacitat física de l'home... Carl Diem***

Solemnitat, festa, i celebració

Els Jocs Olímpics moderns han canviat l'essència mateix de llur natura. Ja no són festivitats que neixen per un motiu religiós. En el seu actual ressuscitar s'han convertit en batalles campals de pau, en un llaç aglutinat d'amistat i solidaritat de la joventut universal que celebra la seva assemblea universal cada quatre anys.

Malgrat el seu canvi de signe, els jocs moderns es venen desenvolupant, en la seva dimensió profana, com actuacions sotmeses a un cerimonial especial i estricte. Pierre de Coubertin, el seu restaurador, historiador agut i sociòleg perspicaç, no ignorava la importància que les cerimònies olímpiques haurien de tenir en la futura orientació de l'essència i sentit dels Jocs. Així s'explica el seu constant entencament en mantenir-los i perfeccionar-los fins al màxim possible sobre la seva dimensió estètica. Sabia de sobres que el conjunt de les cerimònies olímpiques que havien d'acompanyar els Jocs servia per a diferenciar-los de la resta de campionats de major o menor transcendència internacional. Això explica la seva gran insistència en fer constar que els Jocs olímpics "no poden ésser considerats com una addició de diverses competicions esportives; no són ni de bon tros uns simples campionats mundials, són més aviat una festa... Festa d'esforços apassionats, d'ambicions múltiples, integrades dins les diverses formes de l'activitat juvenil que pertany a cada generació que apareix al llindar de la vida."

És per això que els Jocs Olímpics no s'han de preocupar preferentment d'ultrapassar els cims de la capacitat física de l'home, sinó més aviat del desenvolupament de la forma i la bellesa amb motiu de la festa (Carl Diem).

Coubertin i Diem cerquen tots dos la localització del joc a l'esport; volen crear festa i celebració dins una excitant emulació. Cercaren símbols mo-

derns sota els quals es podia integrar el mutu acord dels pobles, modularen els Jocs Olímpics com un element capital de la cultura moderna.

"Aquest nou món exigeix nous homes, que han d'ésser formats conseqüentment en una educació també nova"(Carl Diem). El desenvolupament cerimoniós té aquí doncs un significat profundament pedagògic, com és el d'integrar la humanitat i educar-la dins l'activitat del joc, desenvolupant en ella el sentiment d'estima per la vida en comú.

Pierre de Coubertin va estudiar i va defensar entusiàsticament la forma solemne, camí recte, directe i necessari per a la consecució d'una veritable "pedagogia esportiva": la desfilada, la fórmula d'obertura, els cors, el vol dels coloms, les salves... tot aquest cerimonial prestigiós amb el qual es començava, després dels Jocs d'Estocolm, expressava i confirmava fins a quin punt es tornava a trobar intacte l'olimpisme un cop passada la tempesta, i també com els llaurells continuaven sent el principal objectiu de l'esperit de la joventut, sobre qualsevol altre tipus d'ambicions esportives".⁴

Carl Diem, trasplantador i mantenidor de les idees coubertinianes en els nostres darrers temps, aprofundeix en el mateix sentit, arribant a considerar en la seva progressió les cerimònies olímpiques com una manifestació colossal de sentit quasi religiós. "Per damunt del modern esdeveniment dels Jocs Olímpics es pressent l'efecte màgic d'una vella història i d'una divinitat...Tot allò de festiu que s'introdueix als Jocs: voltejar de campanes, música, desfilades brillants, càntics corals, discursos, juraments, vol de coloms, torxa, simbolitzada, sense imitar-la una consagració equivalent a una festa religiosa, que produeix una profunda emoció, comparable, sens dubte, a la d'una cerimònia religiosa" (Carl Diem).⁵

Lesò principals solemnitats i actes simbòlics que acompanyen les Olímpia-

des poden ésser reagrupats en les següents classes:

1. El jurament olímpic i la imposició de corones als guanyadors, que constitueixen actes cerimonials individuals.
2. L'aviada de coloms i l'himne Olímpic, que són considerats com a símbols olímpics simples.
3. Els Anells olímpics i el relleu de la Torxa Olímpica, símbols olímpics també mitjançant els quals s'expressa la unió de la joventut universal a través de la idea olímpica.
4. Cerimònia d'obertura i cerimònia de clausura, solemnitats que són totes dues de participació col·lectiva.

El Jurament Olímpic

La prestació del jurament olímpic es remunta a l'època dels Jocs d'Olímpia. En aquests, durant el primer dia de la festa, es reunien tots els participants al Buleuterion després d'haver procedit a oferir diversos sacrificis als déus. Davant l'estatua de Zeus Horkos (Zeus venjador) i amb el braç dret extès cap a ell, prestaven jurament solemne d'acatar i guardar les normes dels Jocs, així com també la de reunir les condicions exigides, és a dir, ser grecs lliures no buscats ni perseguits com a reus d'assassinat o sacrilegi. A les Olimpíades modernes es segueix conservant aquesta pràctica cerimoniosa de la prestació del jurament olímpic, tot i que ha canviat d'extensió i de significat en relació a la seva manifestació antiga. Efectivament, en els nostres dies, el jurament queda reduït, en el seu àmbit, solament als atletes que actuen i d'altra banda, amb ell els atletes es limiten a fer constar públicament i solemnement la seva condició *d'amateurs*.

El fantasma del professionalisme avui dia torna a sotjar amb renovat perill la vitalitat històrica i l'essencial puresa de la idea olímpica. La seva presèn-

cia perturbadora en la nostra època moderna no va passar desapercebuda a Coubertin, qui, al famós Congrés del 23 de Juny de 1894 sobre la restauració dels Jocs Olímpics, havia fet incloure com a primer punt del programa que s'anava a debatre el que feia referència a la "definició de l'amateurisme", i això és significatiu car la noció que es referia a la "Possibilitat d'una restauració dels Jocs Olímpics" figurava al vuitè lloc. L'il·lustre i benemèrit restaurador havia condicionat, des d'aquell moment inicial, la possible restauració dels Jocs a la seva necessària inclusió dins el marc del més estricte i pur amateurisme, sense ignorar, com a bon historiador esportiu, que el professionalisme havia estat el factor determinant de l'ensorrament de les antigues olimpíades. El desenvolupament dels esdeveniments donà la raó a Coubertin, i només s'havien realitzat tres olimpíades quan, confirmant els seus temors referents a la nefasta influència professional, expressa a Carles Simon, en una carta escrita el Juliol de 1906, la necessitat de prendre alguna mesura contra la "degeneració creixent de l'esport", el "mandarinat de botons", el "repugnant esnobisme, la mentida habitual i l'ànim de lucre". "Les Olimpíades de l'Antiguitat — continua— tenien tres característiques: eren periòdiques, artístiques i religioses; dues d'aquestes condicions es compleixen en els Jocs moderns: la celebració periòdica i la renovació dels llaços entre l'esport i l'art. Encara resta sense escalar la tercera muralla, la més alta i menys accessible. Però abans de res, cal que m'expliqui sobre aquest terme religiós, que té aquí un significat particular. La veritable religió de l'atleta antic (...) consistia a prestar jurament de lleialtat i de desinterès sobretot, a esforçar-se a complir-lo estrictament (...). Cal tornar a una situació semblant (...). D'una banda, adoptar una definició més intel·ligent, completa i sobretot més exacta de l'amateur. D'altra banda, restablir un jurament previ. És així com s'intro-

duirà als esports moderns l'esperit de franca alegria, l'esperit de desinterès sincer que els renovarà i farà de l'exercici muscular col·lectiu una veritable escola de perfeccionament moral." El jurament olímpic fou pronunciat per primera vegada als moderns Jocs a Amberes per Víctor Boin, quart classificat en espasa individual als Jocs d'Estocolm de 1912, i posteriorment President del Comitè Olímpic Belga. La fórmula del jurament va quedar redactada de la següent manera: "Jurem que ens presentem als Jocs Olímpics en competència lleial, acatant els reglaments que els regeixen, i desitjosos de participar amb un esperit cavallerós per l'honor dels nostres països i la glòria de l'esport".⁵

Un participant de la nació invitadora pronuncia el jurament de viva veu, mentre que els altres participants s'hi uneixen mantenint el braç dret aixecat. El participant que pronuncia el jurament manté la bandera del seu país, mentre que les banderes dels altres països, disposades en semicercle, s'inclinen.⁶

El 1961 es modificà la fórmula del jurament, constituint una "promesa", alhora que "l'honor de la pàtria" es reemplaçava per "l'honor de l'equip": "En nom de tots els concurrents, jo prometo que ens presentem als Jocs Olímpics en competència lleial, acatant els reglaments que els regeixen i desitjosos de participar amb un esperit cavallerós per la glòria de l'esport i l'honor dels nostres equips".

Jurament olímpic, o promesa olímpica, signifiquen tots dos una obligació, una promesa "sagrada". El participant promet la veracitat d'una declaració, o la sinceritat d'un compromís. Per a formular aquest compromís la nació invitadora escull curosament un esportista exemplar, un home íntegre, un competidor generós: per exemple, a Londres, el 1948, Donald Finlay, participant en tres Jocs olímpics; el 1952, a Hèlsinki, el Dr. Heikki Savolainen, participant en diversos Jocs en la modalitat de gimnàstica; el 1956, a Roma, Adolfo Consolini, antic posseï-

dor també del rècord del món de llançament de disc. A Squaw Vally, el 1960, el jurament fou pronunciat per Carol Heiss, medalla de plata el 1956 i medalla d'or a 1960 en patinatge artístic, sent ella la única dona que ha realitzat aquesta cerimònia fins ara. El jurament olímpic no pot impedir el frau, però el fa molt més difícil, alhora que reforça la consciència pedagògica que el jurament de si mateix comporta. És per això que no es pot jutjar l'esport per la simple aparença dels seus abusos (Bock); per això no es pot apreciar el jurament olímpic en funció dels qui no es respecten, o no volen guardar-lo en el seu sagrat valor. El judici moral incumbeix a cada nació sota la forma d'un examen de si mateixa; la "promesa olímpica" resta sota el control necessari d'aquest "si mateix".

"Les victòries olímpiques han de ser victòries pures, sense dopatge, sense remuneració, sense augment de despeses; i qui obté victòries olímpiques en condicions falses fa que la seva victòria sigui un frau i, efectivament, és com si no l'hagués obtinguda..." (Carl Diem).

Cerimònia d'homenatge als guanyadors

De la mateixa manera, aquesta solemnitat es remunta en els seus orígens als més antics temps del primer període olímpic. En les olimpíades gregues el guanyador d'un concurs era premiat amb una simple i simbòlica corona d'olivera.

L'olivera no es trobava originàriament a la Vall d'Olímpia; fou Hèracles, segons la tradició, que l'hi va portar i plantà el primer arbre. Una altra versió afirma que fou la Pitonissa del Delfos que va anunciar a Ifito, el cèlebre rei d'Èlide, la tramesa de •smentada espècie, trobant-la aquest embolicada en una teranyina, al lloc indicat per la sacerdotessa.

L'arbre d'on s'arrencaven les branques per a la confecció de les corones, s'anomenà Kalistèfanos, en consideració al fet que creixia prop de l'altar de les Nímfes Kalistèfanos, situat a l'angle sudoest del temple de Zeus.

Per a collir les branques necessàries, un noi, els pares del qual havien d'ésser vius, s'enfilava a l'arbre i separava del tronc, amb un ganivet d'or, els branquillons d'olivera que fossin necessaris segons el nombre de guanyadors olímpics d'aquells Jocs.

Segons un text de Flegon, sembla que fou el rei Ifito d'Èlide qui va establir per primer cop la simbòlica recompensa, i el messènic Daiclos, guanyador en la cursa de l'estadi, el primer atleta coronat.

L'acte de la proclamació de guanyadors i distribució dels premis s'efectuava el dia següent de l'acabament dels Jocs, davant del temple de Zeus i enmig d'un ambient de gran solemnitat i desbordant emoció. L'Herald cridava, els guanyadors avancen amb pas lent i mesurat fins l'estrada on es trobaven els Hellanodiques, els quals col·locaven la corona sobre les temples de cada un d'ells amb un gest ritual.

Acabada la cerimònia, el silenci dens i religiós en el qual es desenvolupava esdevenia una ensordidora cridòria de la multitud que aclamava contínuament als guanyadors, els quals dalt d'un carro tirat per quatre cavalls blancs es dirigien cap al temple de Zeus, on dipositaven llurs corones al peu de l'estàtua del déu.

En les Olimpíades modernes la cerimònia d'homenatge als guanyadors subsisteix com una de les més emotives i transcendents dels Jocs. Pierre de Coubertin va prestar una particular atenció en aquest acte, precisament per la importància capital que ell atribuïa. Va pensar i desitjar sempre una cerimònia digna i culminant, concebuda judiciosament. Personalment sempre la va considerar com a "escull fatal en el qual és molt difícil no sotzobar; cerimònia en la qual el prestigi n'és generalment absent i on

la vulgaritat busca sempre la manera d'introduir-s'hi. És per això —continua— que convindria que mestres de cerimònia especialment preparats i sempre a l'aguait supervisessin els moviments de cadascú".⁸ Tot l'acte havia de desenvolupar-se, segons el seu desig, dins l'Estadi Olímpic sotmés en la seva totalitat a una reglamentació uniforme.

Per la seva part, els vigents Estatuts del C.O.I. estableixen que el guanyador haurà d'ésser present personalment i comparèixer a l'acte vestit d'esport.

El desenvolupament de la solemnitat el detalla d'una manera molt escairada Carl Diem:

- El so d'una xaranga ordena silenci.
- La veu del locutor anuncia: cerimònia protocol·lària olímpica.
- Les competicions s'interrompen.
- La part central de l'estadi és desallotjada.
- Es condueix als tres finalistes a la tribuna dels llorejats que té tres escons.
- Són davant per davant de la tribuna d'honor.
- El President del C.O.I., acompanyat d'un membre del C.O.I. originari del mateix país que el guanyador, es dirigeix cap al pòdium dels

— El President col·loca les medalles que li han estat lliurades per les senyoretes d'honor.

— Felicitacions, música, els espectadors s'aixequen i tots els assistents es tomben cap als pals de les banderes.

— Els registres aconseguits pels finalistes apareixen al quadre de resultats.

— Les banderes dels països dels tres finalistes són hissades.

— S'escolta l'himne nacional del guanyador.

— La comunitat, a peu dret, ret homenatge als llorejats. Tots es senten units amb el guanyador.⁹

Els premis de l'època moderna són medalles, distincions honorífiques sense valor material, com temps enre-

ra succeïa a Olímpia amb la simbòlica corona d'olivera. Quan el 1924 Coubertin proposà de gravar els noms dels guanyadors als quadres d'honor, va trobar, un cop més, dubtes i oposicions. "Moltes vegades jo havia fet aprovar pel C.O.I. la proposta que els noms dels guanyadors fossin gravats, després de la celebració de cada Olimpíada, sobre planxes de marbre, fixes a les parets de l'Estadi testimoni de llurs èxits. Sem va objectar que els estadis olímpics no estan assegurats ni de bon tros en la seva longevitat, però donat el cas d'un enderrocament, ¿no es podrien transportar a l'Ajuntament de la ciutat, especialment les esteles triomfals? Precisament, ja que l'ambició de vèncer en aquests torneigs quadriennals és la més alta que existeix entre la joventut esportiva internacional, convindria assegurar al jovent el tipus de recompensa cívica que havia concebut i practicat l'antiguitat"¹⁰ No obstant això, els seus esforços són contínuament contrariats. Ell escriu amb resignació: "Les promeses retrospectives que em van ésser fetes a la vista dels Jocs d'Estocolm i Amberes no han estat mantingudes, i ni a París ni a Amsterdam han semblat preocupar. Això ha constituït una falta lamentable..."¹¹

El 1936, a l'Estadi de Berlín, ciselladors van gravar els noms dels guanyadors en el mateix moment del seu triomf. Posteriorment, l'Estatut Olímpic estableix: "Els noms dels vencedors seran gravats a les parets de l'estadi en el qual es desenvolupin els Jocs".

Tot i que la cerimònia pròpiament dita no pot ésser modificada, les nacions invitadores s'esforcen a descobrir aspectes solemnes particulars. El 1932 es va utilitzar per primer cop la tribuna de guanyadors amb tres escons, novetat que va ser inclosa després dins el cerimonial. A Berlín, el 1936, cada guanyador va rebre una corona confeccionada amb fulles d'alzina, i també un petit esqueix d'aquest arbre dins un recipient sobre el qual es llegia el següent gravat: "Rebut en

La promesa olímpica, que els participants formulen, significa la veracitat d'una declaració de principis, i el compromís d'acceptar-ne les seves normes.

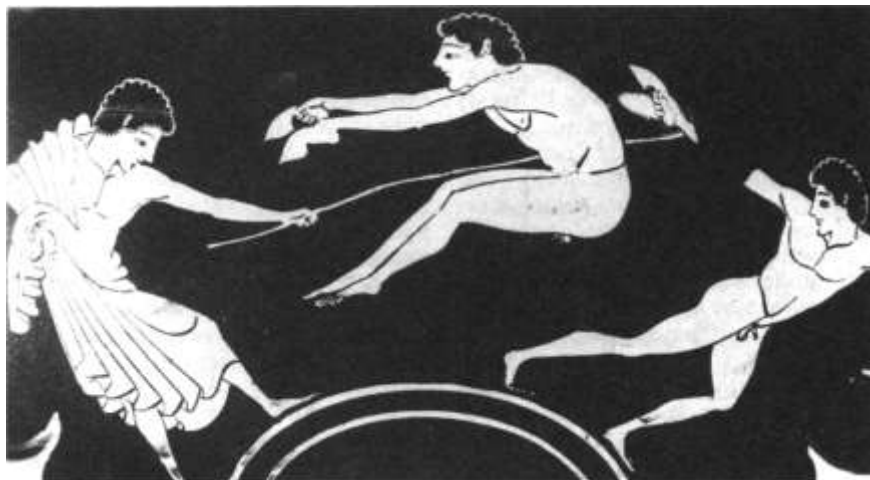
honor de la victòria. Impulsa a noves accions".

El guanyador plantava molts cops la branca simbòlica en un lloc particular de la ciutat on ell vivia. Es per això que a Colònia hi ha una alzina plantada per Toni Merckens, i també una altra de semblant a la Universitat de Kyoto, que pertany a Tajima, guanyador en el triple salt a l'Olimpiada de 1936. Davant d'aquesta darrera es desenvolupen les cerimònies d'homenatge als campions universitaris japonesos.

Els anells olímpics

Els cinc anells olímpics constitueixen un dels símbols més comunament coneguts i que millor representen tot allò que fa referència als Jocs.

Al contrari de la majoria de símbols i cerimònies olímpiques actuals, no han tingut un precedent en els primers Jocs. D'altra banda, seria difícil que aquest precedent pogués existir, car el símbol que estudiem representa, precisament, la unió dels cinc continents mitjançant l'olimpisme i, a Grècia, les Olimpíades no solament no van tenir en la major part de la seva història rang internacional, sinó que, ans al contrari, en els seus primers passos, van tenir un caràcter eminentment localista, restringint-se la seva participació als únics habitants d'Èlida. El creador de la senyera olímpica amb els cinc anells enllaçats fou, com en tantes altres matèries relacionades amb l'olimpisme, el mateix Pierre de Coubertin. Per l'Agost del 1913 va exposar, a la *Revista Olímpica*, la seva idea d'una senyera olímpica i la significació simbòlica dels cinc anells enllaçats sobre un fons blanc: "Cinc anells regularment enllaçats, els colors dels quals són diferents —blau, groc, negre, verd, vermell— i es destaquen sobre un fons blanc. Aquests cinc anells representen, d'ara endavant, les cinc parts del món guanyades per a la causa olímpica i disposades a acceptar

fecundes rivalitats. D'altra banda, els sis colors combinats d'aquesta manera reproduïxen els de totes les nacions sense excepcions. El blau i el groc de Suècia, el blau i blanc de Grècia, els tricolors francès, anglès, americà, alemany, belga, italià, hongarès, el groc i el vermell d'Espanya, combinen amb les innovacions brasileres i australianes, amb el vell Japó i la jove Xina. Vet aquí, veritablement, un emblema internacional".¹²

La senyera va onejar per primera vegada el 1914, amb motiu del VI Congrés a la parisina Sorbona. També el 1919, a Lausana, amb motiu de la commemoració dels vint-i-cinc anys d'existència del C.O.I. Com a símbol olímpic va ser utilitzada per primer cop als Jocs Olímpics d'Amberes, per als quals Coubertin havia fet confeccionar al seu càrrec cinc-centes unitats.

A partir de 1920 la senyera olímpica s'ha inclòs dins els Estatuts del Comitè Olímpic Internacional, que declaren: en el recinte de l'estadi, com també en tots els altres recintes olímpics, la senyera olímpica ha d'estar barrejada de manera abundant amb les altres senyeres de les nacions que participen. Una senyera olímpica de grans dimensions ha d'onejar durant els Jocs al pal central, on ha d'ésser hissada al moment de la proclamació de

l'obertura dels Jocs i d'on ha d'ésser arriada en el moment de la clausura.

La torxa olímpica

La torxa olímpica i tota la sèrie de relleus que la transporten un cop encesa, des de les runes d'Olímpia fins a l'estadi on s'han de desenvolupar els Jocs que pertocuen, constitueix, amb els anells olímpics, els dos signes més significatius i representatius de l'olimpisme modern.

La "Cursa del Foc Sagrat" és la pràctica esportiva-litúrgica més antiga al vell món dels grecs. Les primeres Olimpíades neixen, precisament, com a conseqüència d'aquesta pràctica. En la data assenyalada del canicular mes de l'Hecatombeó, dins el solstici d'estiu, arribaven a Olímpia els peregrins que havien d'adorar a Zeus. Per a l'elecció del privilegiat al qui havia de correspondre l'honor d'encendre la flama del gran sacrifici que havia de celebrar-se en honor del déu, s'organitzava una competició pedestre entre els peregrins més joves i àgils, els quals escometien una cursa veloç sobre una distància d'uns dos-cents metres (que més tard constituïria la cursa de l'estadi) fins al lloc on es trobava el Gran Sacerdot amb una torxa a la mà.

Segons Pierre de Coubertin el punt culminant de la cerimònia olímpica havia de ser l'homenatge als guanyadors i per tant, els havia de donar el màxim de recompensa cívica.

El primer dels concursants que hi arribava tenia l'honor d'encendre, amb la torxa que li era lliurada, la flama de l'altar. Segons l'opinió d'altres autors, els participants d'aquest concurs singular començaven la cursa proveïts cada un d'ells de la seva corresponent torxa. S'han trobat diversos testimonis de dibuixos ceràmics que es remunten més enllà del segle V a.C. que recolzen aquesta darrera ver-sió.

La cursa de torxes es realitzava també en diversos jocs grecs antics, dels anomenats Menors.¹³ En les Panatenees o jocs celebrats a Atenes en honor de la seva patrona, la deesa Atena Pólias, s'efectuava una cursa de torxes (lampadodromies) molt semblant en la seva organització i desenvolupament al cerimonial de la torxa dels nostres Jocs actuals.

El concurs es realitzava sobre el camí que menava d'Atenes als jardins de l'Acadèmia. El punt de partida era la muralla de la ciutat, i la meta l'altar de Prometeu. Hi participaven cinc equips de quaranta corredors, o sigui dos-cents corredors en total, que s'escalonaven en cinc rengles, essent la distància que separava cada corredor del seu company d'uns vint-i-cinc metres aproximadament. Donada la senyal, el primer de cada equip sortia amb la torxa a la mà i a gran velocitat recorria la distància que el separava del seu company immediat; aquest, que l'esperava preparat, agafava la torxa i corria al seu torn cap al següent, i així fins al darrer. La transmissió de la torxa es realitzava doncs trenta-nou cops. El premi corresponia a l'equip que aconseguia encendre l'ara de l'altar aixecat a la meta amb la seva torxa.¹⁴

La diferència principal que hi ha entre aquestes competicions de curses amb torxes que es celebraven a l'antiguitat i el nostre actual cerimonial de la Torxa Olímpica, radica en el caràcter litúrgico-agonal del concurs que tenien les primeres, mentre que avui dia només pot ésser considerada com una cerimònia solemne i commemorativa

de la qual n'és completament absent la idea de competició.

Carl Diem ha estat l'introduïdor de la Cerimònia de la Torxa a les Olimpíades modernes. Això va tenir lloc amb motiu dels Jocs Olímpics de Berlín de 1936.

Diem estudià sobre el terra d'Olímpia, amb el grec Ketseas, els detalls que havien de limitar l'acte. Per a fer-ho utilitzaren un mirall metàl·lic que, polaritzant els raigs solars sobre un carburant líquid contingut en un cràter, feia brotar la flama. Després, el cràter que contenia aquest primer foc es portava des de l'Estadi Antic —lloc on s'encenia— fins a les runes del temple d'Hera, on esperava la dona que feia el paper de Gran Sacerdotessa de l'altar d'Hèstia, amb tot el seu acompanyament de vestals. La Gran Sacerdotessa, amb un gest ritual i solemne, encenia en el foc la primera torxa que confiava, al seu torn, al primer atleta de la sèrie de relleus que s'organitzaren per a dur la flama fins l'Estadi de Berlín.

Des d'aquella memorable Olimpíada, el cerimonial de la Torxa ha adquirit caràcter d'institució principal dins les que s'organitzen amb motiu dels Jocs. L'arribada del portador de la Torxa a l'Estadi Olímpic, el dia de la cerimònia d'Obertura, és un moment culminant. Des de lluny s'escolten remors, crits, que es van aproximant de mica en mica... L'atleta, finalment, guanya els entorns de l'Estadi, travessa l'entrada dels Maratonians, dona la volta d'honor, puja els graons, saluda un cop més amb la seva torxa i, tot seguit, encén solemnement la flama al gran vas.¹⁵

Diem va projectar l'adaptació del cerimonial de la torxa a les diverses peculiaritats que requeria cada cas.

L'aviada de coloms i l'himne olímpic

Els coloms han simbolitzat i simbolitzen la pau. Els milers que es deixen

anar amb motiu dels Jocs venen a senyalar, amb els seus vols circulars sobre les pistes de cendra, que el gran període de treva ha començat i, en ell i durant ell, els homes es poden dedicar a les grans batalles de la pau: les Olimpíades.

Un antecedent llunyà d'aquest període pacificador que sembla començar amb l'aviada de coloms el constitueix, en el vell món olímpic dels grecs, la institució de l'Ekecheria o Treva Sagrada. Venia a constituir una espècie de pacte internacional mitjançant el qual, un cop proclamat el començament del període dels Jocs pels Èspondrífors (Missatgers Olímpics), les guerres cessaven i els bel·ligerants tornaven a les seves ciutats per a preparar-se degudament, amb vista a la gran festa olímpica que anava a començar. Els grecs van guardar amb respecte religiós les disposicions de la Treva, fins a l'extrem que només es té notícia d'una ocasió en la qual aquella fou violada, excepció sense importància tenint en compte el llarg període de vigència que van mantenir les antigues Olimpíades (onze segles). L'himne olímpic constitueix també un acte cerimonial modern. Composat pel grec Palamas amb música del seu compatriota Samara, fou tocat i cantat per primer cop a l'Olimpíada d'Atenes del 1896, amb la qual s'inicien les de l'època moderna.

Cerimònies d'obertura clausura

Les primeres Olimpíades, en la seva obertura, desenvolupament i clausura, estan impregnades, com ja hem dit, d'un profund sentit religiós. És per això que, abans del seu començament, els atletes es dedicaven a orar i a fer sacrificis als déus, i després de la seva clausura els honraven també amb actes religiosos en els quals els hi expressaven el seu agraïment pels favors concedits al llarg dels cinc dies que duraven els Jocs. L'únic acte profà que

s'afegia a la clausura era el gran banquet amb el qual els habitants d'Èlide afalagaven als seus hostes olímpics. En els nostres temps, les cerimònies a les quals hem fet referència foren estudiades per Pierre de Coubertin. "En les seves apreciacions sobre elles és on es veu — diu Carl Diem — el gran temperament d'artista que posseïa". Coubertin va donar moltes indicacions sobre els intermedis musicals que havien d'acompanyar aquestes cerimònies. La fórmula del jurament, segons ell, havia d'ésser combinada amb *l'Al·leluia* de Mendel, i defenia la introducció de la *IX Simfonia* (Coral) de Beethoven, per a ell "la Simfonia Olímpica per excel·lència". Quan Carl Diem fou designat, el 1913, Secretari General de la VI Olimpíada, prevista per al 1916, Coubertin va enviar-li les seves felicitacions, reiterant-li el seu desig que la IX Simfonia fos inclosa a la Cerimònia d'Obertura. Finalment, el 1936, Coubertin va escoltar emocionat en la llunyania *l'Himne de l'Alegria* de Schiller i els cors de Beethoven que cloïen solemnement la sessió inaugural d'aquella memorable XI Olimpíada.

A petició de Lewald, Richard Strauss composà un Himne Olímpic tornat a tocar a Innsbruck, el 1964. A Tokio, l'entrada de la parella imperial japonesa fou acompanyada amb música electrònica, "d'acord amb els dissenys del mestre de cerimònies de la Cerimònia d'Obertura".

Aquests canvis d'allò que és accidental no afecten ni de bon tros l'essència mateixa dels actes, car aquesta essència és fonamentalment de naturalesa dinàmica, adaptable a les necessitats i situacions que cada moment demana. Una cosa que fou pensada i meditada llargament per Coubertin va ser la possibilitat d'introduir alguna cerimònia religiosa en l'acte inaugural. Els pros i els contres d'aquesta innovació els exposa en les seves *Memòries Olímpiques*: "Fent precedir els Jocs, com a Estocolm, al començament dels concursos, d'un culte públic, forçarem a participar-hi als atletes, homes ja

fets, als quals això podria desagradar. Tanmateix, invitant-los fora dels Jocs a una cerimònia en una església, no fem altra cosa que associar la religió, com totes les altres grans forces morals humanes, a la celebració dels Jocs Olímpics. És més, caldrà que la cerimònia sigui suficientment neutra, de manera que pugui elevar-se per sobre de totes les confessions. Res de missa, res d'intervenció sacerdotal a l'altar: el *De Profundis*, himne de record en memòria de tots els desapareguts en els darrers quatre anys, i el *Te Deum*, himne d'alegria i d'esperança; himnes laics, com podríem anomenar-los, que es presten a belles interpretacions musicals. Podria afegir-se en aquests una al·locució prevista, que fos lliurement pensada."¹⁶

Cerimònia d'obertura

— El Cap d'Estat és rebut a l'entrada de l'Estadi pel president del C.O.I., i és conduït envers la tribuna d'honor on se li presenten els membres del C.O.I., dels Comitès Olímpics Nacionals i del Comitè Organitzador.

— Es toca l'himne nacional.

— Desfilada d'atletes, al davant Grècia i al final la nació invitadora. Davant de cada delegació hom duu una pancarta que indica el nom de cada país acompanyat de la senyera nacional, per ordre alfabètic.

— Tots els participants es col·loquen davant per davant de la tribuna d'honor, a la zona de gespa, rere la pancarta amb el nom del seu país i la senyera.

— El C.O.I. i el Comitè Organitzador es col·loquen en semicercle davant de la tribuna d'honor. El President del C.O.I. prega al Cap d'Estat que procedeixi a l'obertura dels Jocs.

— El Cap d'Estat pronuncia les següents paraules: "Jo proclamo l'obertura dels Jocs Olímpics de , celebrant així la Olimpíada de l'era moderna".

— Des de la torre de maratón, els cors

anuncien el missatge a tots els llocs circumdants. Es deixen anar milers de coloms missatgers ornats amb banderoles dels colors nacionals de les nacions participants, per tal de transmetre la bona nova als països allunyats.

— Esclaten salves d'artilleria mentre la senyera olímpica amb els cinc anells enllaçats és hissada al gran pal de l'Estadi Olímpic.

— Sona l'himne olímpic.

— L'atleta portador de la torxa apareix per la porta de maratón i encén la gran flama olímpica.

— Hom presta el jurament olímpic.

— Els cors canten; els participants comencen a sortir.

Cerimònia de clausura

— En finalitzar el darrer concurs, el President del C.O.I. pronuncia les següents paraules des del lloc d'honor: "En nom del Comitè Olímpic Internacional, faig present la nostra més profunda gratitud a... i al poble de... (noms del monarca o cap d'Estat i del país), a les autoritats de la ciutat de... (nom de la ciutat) i al Comitè Organitzador dels Jocs. Dono les gràcies als concursants, als membres del personal oficial, als espectadors, als mitjans informatius i a tots els qui han contribuït en l'èxit d'aquests Jocs. Declaro clausurats els Jocs de la... Olimpíada (o bé: els... Jocs Olímpics d'Hivern); i seguint la tradició, invito a la joventut de tots els països a congregarse, d'aquí a quatre anys, a... (si encara no s'ha designat la ciutat, el nom d'aquesta serà reemplaçat per aquestes paraules: el lloc que serà designat) per a celebrar-hi amb nosaltres els Jocs de la... Olimpíada (o bé: els... Jocs Olímpics d'Hivern)."

— Sonen les trompetes; la senyera olímpica és arriada del pal central, saludada per cinc canonades.

— Els cors canten.

— Al mateix temps, a la tribuna d'honor, el president del C.O.I. lliura al

batlle de la ciutat la senyera olímpica que serà conservada a l'Ajuntament de la ciutat fins a la següent olimpíada.

- Desfilada de sortida dels atletes que abandonen l'estadi.

A partir de la clausura dels Jocs de 1956 els atletes no van sortir de l'estadi agrupats per nacions, sinó que ho feren per primera vegada en grups mixtes. Avery Brundage, aleshores president del va quedar particularment sorprès per aquest fet. "Estic emocionat - manifestà-. La joventut del món marxa en un sol grup. Un acte espontani. Un símbol olímpic. I nosaltres tenim necessitat de símbols olímpics..."

Conclusió

Les cerimònies olímpiques són la vestidura evocadora i festiva amb la qual s'adornen els Jocs Olímpics en les seves edicions quadriennals. Són les formes solemnes i profundes que eleven la seva categoria agonal per sobre de qualsevol altra manifestació competitiva de qualsevol rang. Són, en definitiva, la contribució determinant

que fa que les Olimpíades siguin avui dia els esdeveniments sociològics mundials més poderosos.

Amb elles i per elles, els Jocs adquireixen un caràcter de "festa" universal que els caracteritza i en el qual campeja i es palpa la pura i sana idea del joc dins el marc seriós i meticulós dels seus concursos.

El món actual, i els Jocs Olímpics com una de les seves manifestacions més importants, necessiten l'espiritualitat que els símbols i les cerimònies proporcionen, com eficaç element de lluita contra el materialisme i la vulgaritat creixents.

Vull concloure recordant les cèlebres paraules de Carl Diem pronunciades el 1956: "Les cerimònies olímpiques - deia - constitueixen la base creadora sobre la qual l'olimpisme es desenvolupa com la vida espiritual que és. Creiem en l'avenir dels Jocs Olímpics com creiem en l'avenir de la Humanitat, doncs en els dos casos, tant allò que és grandios, general, durable, com allò que és solemne, en esdevenir intranscendent, origina un problema de generatiu que l'home ha de resoldre. Els Jocs Olímpics han de dirigir-se contra la monotonia, l'embrutiment i

el mercantilisme de l'esport. Els adversaris creixeran, els abusos rugiran al cel dels esports, però contra tots ells hem de lluitar i oposar-nos. Això constituirà l'element essencial permanent dels Jocs, la veritable justificació de la seva existència i la corona sempre fresca i renovada recompensant la seva victòria.

Notes:

1. Diccionari Espasa, sisena edició. Madrid 1954.
2. Liselott Diem: *Les cerimònies - Une contribution à l'histoire des Jeux Olympiques modernes*.- Acadèmia Olímpica. Agost de 1964.
3. Pierre de Coubertin.- *Memoires Olympiques*, p. 77.
4. Pierre de Coubertin.- *Memoires Olympiques*, p. 159.
5. Carl Diem.- 1948.
6. Estatuts del Comitè Olímpic Internacional.
7. Bureau del Comitè Olímpic Internacional. Lausana.
8. Pierre de Coubertin. *Pedagogie Sportive*, París 1922. p. 152.
9. Carl Diem. *Eviges Olympia*, p. 257.
10. Coubertin, *Memoires Olympiques*, París 1924, p. 196.
11. Coubertin, *Memoires Olympiques*, París 1924, p. 196.
12. Pierre de Coubertin. *Revista Olímpica*, p. 119.
13. Els antics jocs grecs es van classificar en Majors (Olímpics, Istmics, Pítics, Nemeus) i Menors (Pantenees, Ceràmics, Epidàurics, etc.). La diferència entre els uns i els altres radicava en el caràcter de panhel·lènics que posseïen els primers i que manca- va als segons.
14. Fabricio Valserra. *Historia del Deporte*. p. 105.
15. Liselott Diem. *Les ceremonies, une contribution à l'histoire des Jeux Olympiques modernes*.- Acadèmia Olímpica Internacional. 1964.
16. Pierre de Coubertin. *ob. cit.* p. 159, 160.

BIBLIOGRAFIA

- COUBERTIN, Pierre de.- *Memoires Olympiques*, París, 1931. - COUBERTIN, Pierre de.- *Pedagogie Sportive*, París, 1922.
- DIEM, Carl.-, *Olympische flame*, Westfalia, 1948.
- DIEM, Liselott.- *Les ceremonies, une contribution à l'histoire des Jeux Olympiques modernes*.- Academia Olímpica Internacional. Olimpia, 1964.
- HENK, Hans.- *Valeurs, buts, réalité des Jeux Olympiques Modernes*. Academia Olímpica Internacional. Olimpia, 1964.

- MEZO, Ferenc.- "Las bellas artes y los Juegos Olímpicos".- Citius, *Altius, Fortius*.- Madrid, 1962.
- VALSERRA, Fabricio.- *Historia del deporte*. Madrid, 1944.
- VESCHI, Renato.- "Olimpia antes y hoy".- *Citius, Altius, Fortius* - Madrid, 1962.
- VIALAR, Paul.- *Coubertin and the Olympic Spirit*- Academia Olímpica Internacional - Olimpia, 1964.
- *Estatutos del Comité Olímpico Internacional* - París, 1924.
- DURANTEZ, Conrado.- *Los Juegos Olímpicos antiguos* - Madrid, 1965.